

Johannesevangeliet

- 2:22 - "Da han var oppstått fra de døde, mintes hans disipler at han hadde sagt dette. Og de trodde Skriften og det ord Jesus hadde sagt."
- 3:24 - "For Johannes var ennå ikke kastet i fengsel."
- 7:39 - "Dette sa han om den Ånd de skulle få, de som trodde på ham. For Ånden var ennå ikke gitt, fordi Jesus ennå ikke var herliggjort."
- 12:16 - "Dette skjønnte ikke hans disipler fra først av. Men da Jesus var blitt herliggjort, da mintes de at dette var skrevet om ham, og at de hadde gjort dette for ham."
- Skrevet fra et ovenfra- og etterpå-perspektiv.



Apostelen Johannes?

- 21:24 sier at "den disippelen som Jesus elsket" (21:20) "vitner om dette og har skrevet dette".
- Apostelen Johannes nevnes ikke ved navn, og døperen kalles bare "Johannes".
- Vil Johannes være anonym? Hvis han ønsket å være anonym, ville det være mye mer nøytralt å kalle seg "Johannes" enn "den disippelen som Jesus elsket".
- Polykarp (disippel av Johannes) og Papias (100-tallet) sier at apostelen Johannes skrev evangeliet. Ireneus (disippel av Polykarp), Tertullian og Eusebius støtter dette.

20:30-31

“Jesus gjorde også mange andre tegn for øynene på disiplene, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken. Men disse er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.”

Dato og historisk situasjon

- Etter år 70 ble fariseerne de religiøse lederne (4:1, 7:32, 9:13, 11:46, 12:19, 12:42). Leserne hadde trolig blitt utvist fra synagogene fordi de trodde at Jesus var Messias (9:22, 12:42, 16:2).
- Noe ser ut til å ha skjedd med uttrykket "jødene". Alle Jesu motstandere kalles "jødene", noe som peker på en senere dato enn synoptikerne. Hos Johannes brukes det bare om religion, ikke om nasjonalitet.
- De jødiske kristne fikk en forbannelse rettet mot seg i synagogeliturgen ca 85 e.Kr.: "Måtte nasareerne og vranglærerne bli plutselig ødelagt og fjernet fra Livets bok."
- "Vi" og "de" gjennom hele evangeliet, spes. 3:11 hvor "jeg" blir til "vi". Vi kan få følelsen av at det er et slags forsvar for de kristne mot jødene, hvor dommeren Jesus ironisk nok også er anklaget for ikke å være Messias, med alle "vitnene" som vitner om ham.

Vitner til Jesu forsvar

1. Døperen Johannes (kap 1, 3:22–30)
2. Disiplene (1:41, 45, 49, 15:27)
3. De kristne (3:11)
4. Den samaritanske kvinnen (4:39)
5. Jesu gjerninger (5:36, 10:25)
6. Faderen (5:37, 8:18)
7. Skriftene (5:39)
8. Jesus selv (8:18)
9. Marta (11:27)
10. Ånden (15:26)
11. Johannes (19:35, 21:24)

Dato og historisk situasjon

- Mangel på forfølgelse i evangeliet peker mot at det er skrevet før Domitians forfølgelse rundt år 95.
- Vanlig å plassere det mellom 85 og 95 e. Kr.

Dato og historisk situasjon

- "Det finnes også de som hørte fra ham at Johannes, Herrens disippel, da han var på vei for å bade i Efesus, og forstod at Cerinthus var der, løp ut av badebygget uten å bade, idet han ropte: La oss flykte i tilfelle badebygget faller sammen, for Cerinthus, sannhetens fiende, er der inne!" (Ireneus, Mot kjetterne 3.4.4.)
- "Johannes, Herrens disippel, forkynner denne tro, og søker, ved å proklamere evangeliet, å fjerne den vranglæren som Cerinthus hadde spredt blant folk [...] slik at han kunne motbevise dem og overbevise dem at det finnes bare én Gud, som skapte alle ting ved sitt Ord; og ikke, som de hevder, at Skaperen var én, men Faderen og Herren en annen; og at Skaperens Sønn var én, men at Kristus fra oven var en annen." (Ireneus, Mot kjetterne 3.11.1)
- Den gnostiske vranglæren oppstod mot slutten av det første århundre.

Dato og historisk situasjon

- Hensikten ser ut til å være å oppmuntre jødekristne med at det er deres tro på Jesus som er bibelsk jødedom, ikke den jødedommen som deres motstandere representerer.
- Også å motsi gnostikerne.
- Også gresktalende blant leserne (1:38, 41, 42).

7 "Jeg er"

1. Livets brød (6:35)
2. Verdens lys (9:5)
3. Døren (10:9)
4. Den gode hyrde (10:11)
5. Oppstandelsen og livet (11:25)
6. Veien, sannheten og livet (14:6)
7. Det sanne vintre (15:1)

7 tegn

1. Vann til vin (2:1-11)
2. Embetsmanns sønn helbredet (4:46-54)
3. Lam mann ved dam helbredet (5:1-9)
4. 5000 mettet (6:1-14)
5. Går på vannet (6:16-21)
6. Mann født blind helbredet (9:1-7)
7. Lasarus vekket opp (11:38-44)

7 tegn

- Det forekommer ikke noen tegn etter 12:23, når timen har kommet, fordi tegnene peker frem mot og er symboler på hva Jesu død og oppstandelse (timen) gjør mulig for alle.
- Vi finner ikke noen demonutdrivelser hos Johannes. Den store demonutdrivelsen skjer på Golgata (12:27, 31).

7 høytider

1. Bryllup (2:1)
2. Første påske (2:13, 23)
3. Ukjent høytid (5:1)
4. Andre påske (6:4)
5. Løvhyttefesten (7:2)
6. Tempelinnvielsesfesten (10:22)
7. Tredje påske (11:55)

Annet som vektlegges

- Hvor Jesus kommer fra
- Jesu enhet med Faderen
- Vann
- Gud tar bolig i den troende
 - Fariseerne trodde ikke at Guds Ånd var aktiv lenger og hevdet derfor ikke å ha den.
 - Johannes oppmuntret sine lesere til å argumentere ikke bare fra loven men også fra det faktum at de har Den Hellige Ånd. De kjenner Gud personlig og han bor i dem.

Ordet (Logos)

- For jøder:
 - Verden ble skapt ved Guds ord. Det er aktivt.
 - Gud taler: Guds ord kom til profetene.
 - Personifisert i apokryfiske skrifter.
 - Jesus: Skapte verden, Gud taler gjennom ham, Guds ord ble personifisert i ham. Å avvise Jesus er å avvise Gud og Guds ord.
- Grekere (spes. stoikere):
 - Den universelle tanke eller 'fornuft' bak alt som eksisterer, kraften som strukturerte universet.
 - Logos styrer og kontrollerer alt.
 - Jesus: Kraften/tanken som strukturerte og styrer hele universet ble personifisert i ham.

Logos = Visdommen

- I GT (spes. Ordsp 8:22ff) og apokryfene, går Visdommen inn i Guds rolle men er forskjellig fra Gud.
- I den gresk-talende jødedom ble Visdommen identifisert med selve Guds tanke eller fornuft.
- I NT er det ingen tvil om at dette er Jesus (Luk 11:49/Matt 23:34, 1 Kor 8:6, Joh 1:1-3, Heb 1:2f, Kol 1:15, Åp 3:14)

Prologgen (1:1–18)

- v. 1: Begynner som 1 Mos 1:1.
- v. 3: Ordet "var", alt annet ble skapt.
- v. 4: 'Liv' (zoe) brukes 36 ggr av Johannes, 16 ggr i de andre evangeliene til sammen.
- v. 7: 'Tro' brukes ca 100 ggr. Et nøkkelord.
- v. 9: Gnostikerne hevdet å ha blitt "opplyst". Jesus er den ekte opplysningen, den virkelige åpenbaringen.
- v. 10: 'Kunnskap' er et hovedtema hos Johannes. 'Ginosko' (gnosis) brukes 56 ggr og et annet ord for 'å vite' brukes 85 ggr.
- v. 14: 'tok bolig iblant oss' = 'satte opp sitt telt iblant oss'
 - Jødene ville tenke på tabernaklet i ørkenen, og Guds herlighet som fylte det (2 Mos 40:34). Jesus brakte Guds nærvær til jorden på en ny måte. Hans herlighet var lik Guds herlighet i 2 Mos.
 - Gnostikerne fikk et her et problem: Ånd kunne ikke blandes med det fysiske, Logos kunne ikke bli menneskelig.

Kap 2

- v. 6: Jøder ble urene i løpet av dagligdagse hendelser og ble rensset ved å helle vann over hendene.
- v. 9-10: Jesus forandrer den jødiske vannrenselsen til noe nytt og bedre. Jesu blod vil rense, det er den nye og bedre måten. Det gamle systemet vil legges ned.
- v. 19-22:
 - Den nye pakt/menigheten vil bli reist opp etter 3 dager, i stedet for den gamle pakt.
 - Jesu kropp er møtestedet mellom himmel og jord (prologen). Jesus selv er det nye templet. Hans død avskaffer offerkulten i templet.
 - Leserne vet at templet har falt, men også at han snakket om seg selv.
 - v. 22: Tolkningsnøkkelen til evangeliet finnes her: Jesus er oppfyllelsen av Skriften. Også nøkkel til måten Johannes forteller på. "Feil" i kronologien kan da være et forfattergrep for å forkynne hvem Jesus er, og ikke bare hvem/hvordan han var.

“Jeg er”

- 2 Mos 3:14 på gresk: “Jeg er den jeg er” blir oversatt “Jeg er den værende”. “Jeg er har sendt meg” = “Den værende har sendt meg”
- Ville trolig ikke bli hørt som “Jeg er Jahve”. Jødene reagerer ikke i 8:24 og 28, ikke før han hevder å ha sett Abraham og dermed egentlig sier at han er evig (8:58).
- Den tidligere blinde mannen sier “jeg er” i 9:9.
- “Jeg er”-utsagnene setter likevel Jesus i et nært og spesielt forhold til Gud.
- 5 Mos 32:39 LXX: “Se nå at jeg er, og det er ingen gud foruten meg.”
- Jes 41:4 LXX: “Jeg, Gud, den første og inn i det som kommer, jeg er.”
- Jes 43:10 LXX: “Slik at dere skal kunne vite og tro og forstå at jeg er.”
- I Joh 18:5–6 ser “jeg er” ut til å gjøre at de faller til jorden.

Jeg er Livets brød (6:35)

- Kontekst:
 - Påske (v. 4). Usyret brød var en del av høytiden.
 - Etter at de 5000 blir mett.
- Både tegnet og talen viser at Jesus er NTs manna. De som tror på ham vil ikke dø slik de som spiste mannaen døde (v. 49-50). Mannaen var midlertidig og pekte mot løftet av det som skulle komme. Jesus er hele Guds forsørging - han metter fullstendig den åndelige sulten.
- Leserne ville kanskje tenke på nattverden fra v. 53, ettersom det ikke er noenting om å drikke hans blod i konteksten. Johannes har ikke med nattverden men tar den med her i en annen form.
- Mot gnostikere: Det legges vekt på at Jesus kommer fra himmelen (guddommelighet), hans kropp (menneskelighet) og at tro er nok.

7:37-39

- Løvhyttedefesten: Man ba om høstregn, og endetidselvene i Sak 14 ble symbolisert med en prosesjon til Siloamdammen hver dag for å hente vann, som siden ble helt ut som takkeoffer.
- Sak 14 ble lest og tolket sammen med Esek 47. Disse to tekstene sammen sa at vann ville strømme fra templet og gi liv til hele jorden. Vannhentingsseremonien pekte mot dette.
- Jesus annonserer at han er Den Hellige Ånds kilde og endetidselvene i Sak 14.

7:53 – 8:11

- Utelatt av alle de tidligste manuskripter og trolig et senere tillegg, men sannsynligvis likevel en sann historie. Finnes på forskjellige steder i ulike manuskripter, hovedsaklig i Johannes men også i Lukas. Man ønsket kanskje sterkt å bevare denne historien skriftlig og måtte finne et sted å putte den. Kanskje den forstyrrer minst etter Joh 7:52?
- v. 1: Høres kanskje mer ut som Lukas, som ofte forteller at Jesus trakk seg unna for å be.
- v. 3: Skriftlærde nevnes ellers aldri i Johannes, han forholder seg mest til fariseerne.
- v. 5: 3 Mos 20:10 sier at både mannen og kvinnen skal steines.
- v. 6: Kanskje han bare ventet på at de skulle gi seg? De ser ikke ut til å reagere på det han skrev men bare fortsetter å spørre (v. 7). Han svarer dem fort før han skriver videre (v. 8). Tydeligvis ikke viktig for Johannes å fortelle hva Jesus skrev.
- v. 11: Jesus viste nåde og kjærlighet, men forventet likevel at man ikke fortsatte som før og syndet videre.
- Unaturlig overgang til v. 12. Hvem er "dem", når det ikke var noen igjen?

8:31-59

Jesus

Jødene

Sannheten skal sette dere fri.

Men vi er Abrahams ætt og har aldri vært slaver under noen!

Joda, alle synder er derfor slaver av synden. Jeg kan sette dere fri fra den. Jeg taler det jeg har sett hos min Far, og dere gjør det dere har hørt av deres far.

Men vår far er jo Abraham!

Da hadde dere gjort Abrahams gjerninger. Men dere prøver i stedet å drepe meg, noe Abraham ikke gjorde.

Vi har Gud til far!

Da hadde dere elsket meg, for jeg kommer fra ham. Men dere har i stedet djevelen til far, siden dere vil drepe meg. Og han er løgnens far, derfor tror dere meg ikke når jeg sier sannheten.

Du er en besatt samaritan!

Jeg er ikke besatt, i stedet ærer jeg min Far. Den som tar vare på mine ord, skal aldri dø.

Du er besatt! Selv Abraham døde, men du er liksom større enn ham siden du gir evig liv?!

Ja, for jeg kjenner Gud, og Abraham så fram til min tid og gledet seg.

Du er ennå ikke 50 år og har sett Abraham?!

Før Abraham var, jeg er.

Gaaaaah!!

Jeg er Døren/Den gode hyrde (10:9, 11)

- Sammenheng: Kap 9 handler om helbredelsen av den blinde. Jesus avslutter med å si at han kom for at blinde skal kunne se og de som ser bli blinde. Han kaller fariseerne blinde, før han fortsetter med å snakke om døren til sauene og hvordan han er den gode hyrde.
- Bakgrunn i GT:
 - Sal 23:1 - Herren er min hyrde...
 - Esek 34: Skrevet rundt Jerusalems fall i 586 f.Kr., kaller Israels ledere dårlige hyrder. Hele folket har blitt ført vill pga dem, derfor kom straffen. Gud kaller folket "min flokk", og sier at han vil være deres gode hyrde. Også "min tjener David" vil være deres hyrde.
- Han kaller fariseerne tyver, røvere og fremmede. De har vært dårlige hyrder fordi de er blinde, de er de nye dårlige hyrdene fra Esek 34. Kontrasten er Jesus, som går gjennom døren og som er døren og den gode hyrden.
- Leserne:
 - Jesus er Den gode hyrde, som Gud, og han er Messias ("min tjener David"), slik som de trodde. Deres motstandere jødene tar feil, de er de dårlige hyrdene i GT.
 - Sauer er dumme, de kan stole på at Jesus beskytter dem. Når gnostikerne brakte forvirring og usikkerhet, ville Jesus vise veien. De trenger ikke bekymre seg fordi de kjenner hans stemme.
 - Gnostikerne er også tyver og røvere fordi de prøver å klatre over gjerdet til frelse og ikke går gjennom tro på Jesus.

“Dere er guder” (10:34–36)

- Fra Sal 82:6 kaller folkets ledere “guder” fordi de ble sett på som Guds guddommelige råd på jorden (82:1–2), men de var likevel dødelige (82:7).
- “Fra det mindre til det større”: Hvis mennesker kunne kalles guder fordi de fikk Guds Ord, hvorfor har de da problemer med at han kaller seg Guds Sønn?
- v. 36: Jesus sier at han er “helliggjort”. Dette kan ha med tempelinnvielsesfesten (Hanukka) å gjøre (v. 22), siden den var til minne om helliggjørelsen av templet etter Antiokus’ vanhelligelse i 167 f.Kr. Jesus erstatter det helliggjorte alteret. Jødene feiret sin trofasthet mot Gud i denne høytiden, og ironien er at de likevel forsøker å steine Jesus som sier han er ett med Gud.
- Loven og GT kan ikke gjøres ugyldig. Loven består til verdens ende, og GT har evig gyldighet som Guds ord.

14:12-14

- “For jeg går til Far” – Begrunnelsen er at han går bort. Det er dermed ting han ikke kan gjøre men som disiplene kan gjøre. Først og fremst bringe evangeliet utenfor landets grenser.
- Kvantitativt “større” fordi de multipliseres gjennom alle troende?
- “I Jesu navn” er ikke en magisk formel som man slenger på slutten av bønner for å få Gud til å gjøre det. Gud kan ikke manipuleres slik som de hedenske gudene.
- Inkludert i “be meg om noe i mitt navn”:
 - Bli i Jesus (15:7)
 - Hans ord må bli i oss (15:7)
 - Bli i hans kjærlighet (15:9) ved å holde hans bud (15:10)

Talsmannen (14:16-18, 26, 15:26, 16:7-15)

- 'Parakletos' (latin: 'ad vocatus'): 'tilkalt', hjelper, forbeder, advokat.
- Talsmannens oppgaver:
 1. Lære dem alle ting
 2. Minne dem om alt det Jesus har sagt dem
 - Jesus er fortsatt hos dem ved at de husker hans ord, og fordi hans Ånd er med dem (2:22 osv).
 - Hjalp dem da de skulle fortelle videre/skrive ned Jesu undervisning.
 3. Vitne om Jesus (15:26) og herliggjøre ham (16:14)
 - Han skal peke på Jesus, ikke vitne om seg selv.
 - "Skal ta av mitt og forkynne det for dere" (16:14). Han skal ikke finne på noe nytt men minne dem på Jesu ord.
 - Jesus skal hele tiden være sentrum.

Talsmannen (14:16–18, 26, 15:26, 16:7–15)

4. Overbevise verden om synd, rettferdighet og dom (16:8)
 - Synd: Synden er at de ikke tror på Jesus (16:9). Noe av det samme som å spotte Den Hellige Ånd, og "synd som er til døden" (1 Joh 5:16–17)?
 - Rettferdighet: Jesus kan ikke lenger forkynne om Guds rettferdighet, siden han går bort, så det må Ånden gjøre i stedet (16:10).
 - Dom: Djevelen ble dømt da Jesus døde og stod opp igjen (16:11)
5. Veilede dem til hele sannheten (16:12–13): Gi dem en dypere forståelse av evangeliet.
6. Tale det han hører (16:13): Det samme som Jesus hadde gjort.
7. Fortelle dem hva som kommer (16:13)
 - Styrke dem i forfølgelsene?
 - Gi profetiske ord om framtiden, slik også Jesus gjorde?

Talsmannen (14:16-18, 26, 15:26, 16:7-15)

Anvendelse:

- Den Hellige Ånd hjelper oss, han er Faderens og Sønnens nærvær i verden.
- Ånden minner oss om hva Jesus har sagt, så da bør vi lese dette først slik at vi kan bli minnet på det.
- Hvis en ånd ikke peker på Jesus, eller kolliderer med Jesu ord, da er det ikke Guds Ånd. Den Hellige Ånd vitner og herliggjør Jesus, ikke seg selv eller noen andre.

Vann og blod (19:34)

Noen tolkninger:

1. Kun faktabeskrivelser uten symbolikk.

2. Vannet = Ånden

I. Blodet viser bare at han var et menneske, mens vannet var symbolsk for Ånden han ga til verden. Da Jesus døde, ble Ånden gitt.

II. Under Løvhyttefesten blandet man vann fra Siloamdammen med vin og lot det renne over alteret. Jesus er oppfyllelsen av denne høytiden, som i kap 7.

3. Nattverd og dåp, som ville være forståelig for leserne.

Hvordan skal vi klare oss? (kap 13–17)

1. Tjenersinn (13:3–17)

- Grunnleggende i kristen livsstil
- Bibelsk lederskap er å tjene andre

2. Kjærlighet (13:34–35, 15:12–17)

- Et nytt bud: Elsk hverandre slik jeg har elsket dere (13:34–35, 15:12, 17, også 1 Joh 3:11, 23, 4:7, 11, 12, 2 Joh 1:5, Rom 13:8, 1 Tess 4:9, 1 Pet 1:22)
- Dette er viktig! Det oppfyller loven, men det skal også kjennetegne de kristne.
- Tertullian (200-tallet) om folkets oppfatning av de kristne: "Se, sier de, hvordan de elsker hverandre (for selv hater de hverandre) og hvordan de er klare til å dø for hverandre (for selv er de klarere til å drepe hverandre)."
- Er dette vårt rykte nå? Hva kan gjøres? Kan folk se at vi er disipler? Hvordan kan vår kjærlighet vise folk at vi er disipler?
- Kjærlighet utad kan være å opplyse andre om Gud.

Hvordan skal vi klare oss? (kap 13–17)

3. Bli i Jesus (15:1–11)

- Budet er ikke “bær frukt” men “bli i meg”. Gud setter oss i stand til å bære frukt, men vi kan ikke gjøre noenting hvis vi ikke blir i Jesus.
- Å holde hans bud: Elsk din neste som deg selv og elsk Gud.
- Bli i hans ord: Ta til deg Guds ord, følg det, hold deg nær ham.

4. Verden (15:18–25)

- Vil hate oss fordi den hatet Jesus først. En ære å bli sammenlignet med Jesus. Vi er da ekte representanter.
- Desto viktigere å elske hverandre.
- Det kan være et dårlig tegn at verden elsker oss.

Hvordan skal vi klare oss? (kap 13–17)

5. Enhet (17:20–23)

- “Ett” 5 ggr. Når Jesus ber for de som ville komme til tro gjennom disiplenes ord, er det ikke stort annet enn enhet han ber om.
- Kirken har blitt gitt Jesu herlighet slik at vi kan være ett.
- Vår enhet skal hjelpe verden til å tro at Gud har utsendt Jesus (2 ggr).
- Vår enhet skal vise verden at Gud har elsket oss.
- Verden ser ikke Gud gjennom oss hvis vi er i uenighet.
- Enige i alt eller enige i det vesentlige? Hva er vesentlig?

6. Den Hellige Ånd (14:16–27, 15:26, 16:7–15)

- Vil alltid være med oss og i oss og hjelpe oss.
- Minner oss om Jesu ord.
- Gud bor i oss ved sin Ånd og gir oss sin fred. Vi kjenner hans stemme.